

NAŠA PRAVA

INFORMACIJE ZA NASTAVNIKE

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-053.2

NAŠA prava / [autori Blanka Jamnišek ... [et al.] ; prevod sa
engleskog jezika za Republiku Crnu Goru Centar za građansko
obrazovanje ; ilustrator Matjaž Schmidt]. - Ljubljana :
Ministrarstvo inostranih poslova Republike Slovenije, 2005

ISBN 961-91619-9-8
1. Jamnišek, Blanka
221630464

UVOD

Ljudska i dječija prava su univerzalna. Države su obavezne da informišu, uče, sprovode i poštuju ova prava. Uloga međunarodnih organizacija je da ohrabre države da ispunjavaju svoje obaveze sprovođenja osnovnih ljudskih i dječjih prava kroz različite programe.

Tokom poslednje decenije, pitanje učenja ljudskih prava je postalo jedno od centralnih tačaka diskusije u smislu teorije, istraživanja, politike i prakse. U 2005. godini Ujedinjene Nacije su pokrenule »Svjetski program za obrazovanje o ljudskim pravima«, Evropska Unija je uvela »Evropsku inicijativu za demokratiju i ljudska prava«, a Savjet Evrope je započeo »Evropsku godinu gradjanstva kroz obrazovanje«. Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (OSCE), u kojoj je vaša zemlja država članica, takodje ima svoje obaveze. Njena odlučnost je potvrđena u decembru 2003. godine u OSCE-ovoj Strategiji za upravljanje prijetnjama za bezbjednost i stabilnost u 21. vijeku:

»Napori OSCE-a će prvenstveno biti usmjereni ka mlađoj populaciji kako bi izgradili njihovo razumijevanje u vezi sa potrebom za tolerancijom i važnosti pomirenja i mirnog suživota. Njihovo stanovište i perspektiva budućnosti su od najveće važnosti. Gdje je to adekvatno, OSCE će preuzeti jaču ulogu u polju obrazovanja. Polje kao što je obrazovanje o ljudskim pravima i zaslužuje posebnu pažnju«.

Kako bi doprinijeli sprovođenju ove obaveze OSCE-a Slovenija bi, kao predsjedavajuća država OEBS-a za 2005. godinu, željela da sprovede pilot projekat u državama članicama OSCE-a. Izuzetno nam je zadovoljstvo da ste i vi odlučili da učestvujete u tome.

Shodno Konvenciji o pravima djeteta, koju je ratifikovala većina država na svijetu, i na osnovu dobre prakse u polju obrazovanja u slovenačkim školama, zadovoljstvo nam je da vam ponudimo neke korisne materijale za podučavanje dječjih prava djece uzrasta od 10 do 12 godina.

U Sloveniji, sličan materijal je privukao pažnju kako djece školskog uzrasta tako i nastavnika. Studija procjene izvedena od strane Pedagoškog Instituta Ljubljane između decembra 2004. i januara 2005. godine (na osnovu odgovora nastavnika na pitanja iz upitnika) je pokazala da postoji značajna promjena

u percepciji ljudskih prava među onim učenicima koji su učestvovali u projektu. Prema ovim rezultatima učenici su bolje prepoznavali kršenje prava i bili su senzitivniji u vezi sa pitanjem dječjih prava u svakodnevnoj školskoj praksi. U isto vrijeme, veliki procenat nastavnika je uvidio da kroz su učešće u ovom projektu dobili dodatno znanje koje će im omogućiti da učestvuju u sličnim budućim projektima koji se tiču ljudskih i dječjih prava.

Materijal za nastavnike, koji mi nudimo u okviru OSCE-ovog pilot projekta, se sastoji od seta karata koje sadrže jednostavan tekst o dječjim pravima i album u kojem će učenici sakupljati ove karte. Na početku pilot projekta, kada počnete da podučavate, svaki učenik u razredu dobija prazan album. Nakon toga se razgovara o jednoj karti na po jednom času. Na kraju, učenici zadržavaju svoje albume sa svim sakupljenim kartama.

Ova informativna brošura je upućena nastavnicima. Ona uključuje neke savjete kako razmatrati pitanja sadržana na kartama i napravljena je tako da pomaže nastavnicima da razgovaraju o temama, kao i da stimulišu odgovarajuće aktivnosti. Uključena je lista mogućih tehnika za grupni rad. Uzimajući u obzir poštovanje osnovnih ljudskih prava svakog djeteta i ljudskog bića, ovaj materijal za nastavnike će vam omogućiti da ustanovite šemu podučavanja koja vam se učini najpogodnijom. Jedan mogući pristup je razgovarati o odgovornostima paralelno sa pravima i uzimati primjere iz svakodnevnog života i školske prakse.

U ovoj brošuri, naći ćete zvaničnu formulaciju Konvencije o pravima djeteta i korisnu listu izvora za dalje informacije o učenju ljudskih i dječjih prava. Kako je pitanje obrazovanja o ljudskim pravima ozbiljno i važno, ovaj materijal za nastavnike ne može sadržati sve relevantne teme i načine na koje ih treba podučavati. Stoga, uključili smo informacije o izvorima u pisanim izdanjima (knjige, priručnici, itd.) i na internetu, tako da sami možete da istražujete ovo pitanje. Ona sadrži najkorisnije i najšire korišćene informacije koje nude međunarodne i nevladine organizacije.

Mi smo izuzetno zainteresovani da čujemo kakva su vaša iskustva i da dobijemo komentare nakon što ste se uključili u pilot projekat, tako da prilažemo kratak upitnik. Na taj način mi želimo da prikupimo nešto povratnih informacija iz iskustva nastavnika i njihove komentare o predloženim metodama obrazovanja o ljudskim pravima. Ovo će pomoći da se poboljšaju nastavne metode i materijali za buduće generacije.

Ovo je jednostavan nastavni materijal koji se može koristiti kao dodatno sredstvo već postojećim metodama i sredstvima ili kao inovativan pristup izvan formalnog školskog programa. U državama gdje nema aktivnosti u obrazovanju o ljudskim pravima za ovu ciljnu grupu, pilot projekat bi mogao da stimuliše početak procesa obrazovanja o ljudskim pravima.

Ukoliko ovaj pilot projekat bude prihvaćen i sprovedjen na zadovoljavajući način u području OSCE-a, nadamo se da on može biti poboljššan i nastavljen u budućnosti. Podučavanje ljudskih i dječjih prava nije samo naša obaveza; takodje nam predstavlja zadovoljstvo da doprinesemo zdravom razvoju mlađjih generacija. Vjerujemo da se obrazovanje o ljudskim pravima može vidjeti kao zajednički poduhvat u kojem zajednički napor predstavlja investiciju u buduće građane koji su djeca današnjice. Iskreno se nadamo da ćete uživati učestvujući u ovom projektu.

METODOLOGIJA MOGUĆE TEHNIKE ZA GRUPNI RAD

DISKUSIJA

Diskusije su dobar način da nastavnici i učenici otkriju kakvi su njihovi stavovi o ovim pitanjima. Ovo je od velike važnosti za obrazovanje o ljudskim pravima zato što, osim poznavanja činjenica, učenici takodje treba da sami istražuju i analiziraju pitanja. Vijesti, poster i studije slučaja su korisna sredstva za simulaciju diskusije. Počnite sa pitanjem: »Šta vi mislite o...? «

ZUJALICE

Ovo je korisna ideja ako nema ideja u diskusiji svih učenika. Zamolite učenike da diskutuju o temi u parovima na jedan ili dva minuta i da onda podijele svoje ideje sa ostatkom grupe. Uskoro ćete vidjeti da atmosfera »vrvi« od razgovora i da učenici »vrve« od ideja!

RAD U MALIM GRUPAMA

Rad u malim grupama se razlikuje od rada sa svim učenicima. Ovo je metod koji ohrabruje sve da učestvuju i pomaže da se razvije saradnja i timski rad. Veličina manjih grupa će zavisi od praktičnih pitanja kao što su koliko ukupno ima učenika i koliko imate prostora. Rad u malim grupama može trajati petnaest minuta, sat ili čitav dan u zavisnosti od postavljenog zadatka.

Rijetko je produktivno samo reći učenicima da »diskutuju o temi«. Šta god tema bila, od najvećeg je značaja da je rad jasno definisan i da su učenici fokusirani na rad sa ciljem koji zahtijeva od njih da daju povratnu informaciju cijeloj grupi. Na primjer, postavite zadatak u formi problema koji je potrebno riješiti ili pitanja na koje treba odgovoriti.

SLIKE: CRTEŽI, KOLAŽ, SKICE, FOTOGRAFIJE

»Slika vrijedi hiljadu riječi«. Vizuelne predstave su moćno sredstvo kako za pružanje informacija tako i za stimulisanje interesovanja. Takodje, zapamtite da je slikanje važno sredstvo samoizražavanja i komunikacije, ne samo za one čiji je omiljeni stil razmišljanja vizuelni, već takodje i za one koji nijesu tako dobri u verbalnom izražavanju.

MEDIJI: NOVINE, RADIO, TELEVIZIJA, INTERNET

Mediji su nepogriješivi izvor dobrog materijala za diskusiju. Uvijek je interesantno razgovarati o sadržaju i načinu na koji je on predstavljen i analizirati predrasude i stereotipe.

FILMOVI, VIDEO I RADIO EMISIJE

Filmovi, video i radio emisije su moćno sredstvo za obrazovanje o ljudskim pravima i vrlo su popularni kod mladih ljudi. Diskusija nakon gledanja filma čini dobru početnu tačku za dalji rad. Stvari o kojima se može razgovarati su prva reakcija učenika na film, koliko je situacija odgovarala »pravom životu«, da li su likovi realistično prikazani, ili da li su oni pokušavali da promoviraju jedno određeno moralno ili političko stanovište.

BERZA IDEJA

Berza ideja je način da se uvede nova tema, ohrabri kreativnost i generiše puno ideja za vrlo kratko vrijeme. Može se koristiti za rješavanje specifičnih problema ili odgovaranje na pitanje.

Uputstva:

- Odlučite o kojoj temi želite da diskutujete i formulišite pitanje na koje je moguće dati mnogo odgovora.
- Napišite pitanje tako da ga svi mogu vidjeti.
- Zamolite učenike da daju svoje ideje i da napišu ideje tamo gdje ih svi mogu vidjeti. One treba da budu formulisane jednom riječju ili kratkom frazom.
- Prekinite sa navođenjem ideja kada ponestane ideja i tada
- Prodžite kroz sugestije, tražeći komentare.

Zabilježite slijedeće elemente:

- Zapišite SVAKU novu sugestiju. Često, najkreativnije sugestije su najkorisnije i najinteresantnije!
- Niko ne treba da komentariše ili sudi o tome šta je napisano do kraja, ili da ponavlja već napisane ideje.
- Ohrabrite sve da daju svoj doprinos.
- Iznesite sopstvene ideje samo ako je to neophodno da bi ohrabрили grupu.
- Ukoliko sugestija nije jasna, tražite pojašnjenje.

PISANJE PO ZIDU

Ovo je vrsta berze ideja. Učenici zapisuju svoje ideje na listićima papira (na primjer: na lepljivim papirićima) i lijepe ih na zid. Prednosti ovog metoda su to što učenici mogu da sjede i mirno razmišljaju za sebe, prije nego što na njih utiču ideje drugih, i listići papira se mogu ponovo pomjerati pri razvrstavanju ideja.

IGRA ULOGA

Igra uloga je kratka predstava koju igraju učenici. Iako ljudi koriste iskustva iz svog ličnog života u situacijama igranja uloga, uglavnom je riječ o improvizaciji. Cilj je da se ožive okolnosti ili situacije koje su nepoznate učenicima. Igra uloga može poboljšati razumijevanje situacije i ohrabriti empatiju prema onima koji su uključeni u nju.

- Igra uloga se razlikuje od simulacija u tome što se simulacije mogu takodje sastojati iz kratkih situacija koje su obično već napisane i ne uključuju isti stepen improvizacije.
- Vrijednost igre uloga je u tome što one imitiraju stvaran život. One mogu dovesti do pitanja na koje jednostavno nema odgovora, na primjer o ispravnom i pogrešnom ponašanju karaktera. Kako bi se dobio bolji uvid, korisna tehnika je zamoliti učenike da zamijene uloge.

Igra uloga se mora pažljivo koristiti. Prvo, od velike je važnosti da učenici imaju vremena na kraju da izadju iz uloge. Drugo, svi moraju da poštuju osjećanja pojedinca i socijalnu strukturu grupe. Na primjer, pri igri uloga o hendikepiranim licima mora se uzeti u obzir da neki od učenika mogu sami imati neki invaliditet (koji možda nije vidljiv) ili mogu imati rođake ili bliske prijatelje koji su hendikepirani. Oni ne treba da se osjećaju povrijeđenim, da budu primorani da budu razotkriveni ili marginalizovani. U slučaju da se to desi, ozbiljno to shvatite (izvinite se, ponovo pokrenite pitanje kao primjer, i tako dalje). Takodje budite svjesni stereotipije. Igra uloga prikazuje šta učesnici misle o drugim ljudima kroz njihovu »sposobnost« da ih glume ili da ih imitiraju. To je takodje stvar zbog koje su ove aktivnosti veoma zabavne! Može biti korisno da se u završnom objašnjavanju postavi pitanje: »Da li vi stvarno mislite da su ti ljudi koje ste glumili stvarno takvi?«. Uvijek je poučno načiniti učenike svjesnim potrebe za konstantnim, kritičkim pregledom informacija. Stoga, takodje, možete upitati učesnike gdje su dobili informacije na osnovu kojih su zasnovali svoj lik.

SIMULACIJE

Simulacije se mogu razmatrati kao proširene igre uloga koje uključuju sve osobe. One omogućavaju ljudima da iskuse izazovne situacije, ali u sigurnoj atmosferi. Simulacije često zahtijevaju stepen emotivne uključenosti, što ih čini izuzetno moćnim sredstvom. Učenici uče ne samo glavom i rukama, već i srcem.

Završno objašnjanje je posebno važno nakon simulacija. Učesnici bi trebali da diskutuju o svojim osjećanjima, zašto su izabrali da urade to što su učinili, da li je bilo nekih nepravdičnosti koje su primijetili, i koliko prihvatljivim nalaze rješenje koje je postignuto. Trebalo bi im pomoći da izvuku paralelu između onoga što su iskusili i realne situacije u svijetu.

* Možete otkriti više o tehnikama grupnog rada u publikaciji Savjeta Evrope - Kompas, navedenoj u drugom dijelu brošure pod nazivom: »DODATNI IZVORI ZA OBRAZOVANJE O DJEČIJIM I LJUDSKIM PRAVIMA«.

Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih Nacija kaže da je dijete svako ljudsko biće koje nije punoljetno. Mi, djeca, imamo pravo da znamo naša prava. Sve države moraju poštovati dječija prava i štiti naše dugoročne interese.

Dodatne informacije: (Član 1 Konvencije o pravima djeteta)

Nastavnik daje učenicima kratak pregled Konvencije o pravima djeteta koju je usvojila Generalna Skupština UN-a. Nastavnik može predložiti dugoročne interese, što je da se izgradi snažna posvećenost građanstva prema pravima.

Moguće aktivnosti: *diskusija i mogući nacrt »postera prava«*

- Šta znači biti ljudsko biće?
- Zašto imamo pravila i zakone?
- Zašto postoji poseban dokument za djecu kojim se garantuju njihova prava?
- Koja prava su zagarantovana Konvencijom o pravima djeteta? (djeca u grupama pobrojavaju prava koja znaju; nakon izvještaja grupa može se napraviti zajednički poster dječijih prava)
- Gdje smo se upoznali sa ovim pravima?
- Kako i gdje možemo dobiti više informacija o našim pravima?
- Šta su naši dugoročni interesi (djeca nabrajaju njihove interese; upoređuju ih sa drugim učenicima)?

Mi, djeca, imamo pravo na život, opstanak i razvoj. Mi imamo pravo na odgovarajuću hranu i čistu pijaću vodu.

Dodatne informacije: (Članovi 6 i 27 Konvencije o pravima djeteta)

Ovo pravo je od naročite važnosti i njemu je Generalna Skupština UN-a posvetila posebnu pažnju. Nastavnik bi mogao da ukaže na odgovornost državnih zvaničnika i vlasti u garantovanju ovih prava.

Moguće aktivnosti: pisanje na tabli i diskusija

- Šta je potrebno za razvoj djeteta (sigurnost, hrana, voda, obrazovanje)?
- Šta znače odgovarajuća hrana i čista pijaća voda?
- Zašto je ovo pravo tako važno?
- Da li znaš za slučajeve gdje ovo pravo nije zagarantovano djeci (gdje)?
- Ko treba da im pomogne i na koji način im mi možemo pomoći?

Od rođenja, mi imamo pravo na ime i sticanje državljanstva, bez obzira na mjesto stanovanja.

Dodatne informacije: (Članovi 7 i 8 Konvencije o pravima djeteta)

Nastavnik bi mogao da podstakne razgovor o važnosti prava na ime kao dijela nečijeg identiteta. Nakon razgovora o lokalnim imenima, možda se može govoriti o stranim imenima i državljanstvu.

Moguće aktivnosti: *diskusija ispred mape svijeta: nastavnih pokazuje područje OSCE-a koje obuhvata 55 država, govoreći da djeca svuda uče o dječijim pravima (svi imaju pravo na ime i državljanstvo), i prezentuje nekoliko slučajeva*

- *Šta znači vaše ime?*
- *Da li znate neku djecu koja nemaju ime ili državljanstvo; da li ste ikada čuli za djecu koji nemaju izvod iz matične knjige rođenih; zašto je to negativno?*

Mi, djeca, imamo pravo da živimo sa našim roditeljima, porodicama ili onim koji se najbolje staraju o nama.

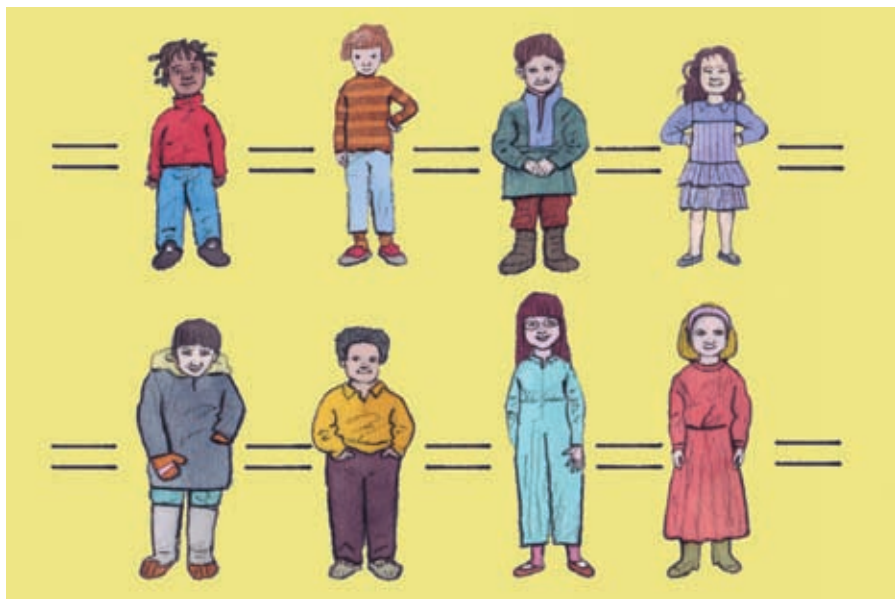
Dodatne informacije: (Članovi 5,9 i 18 Konvencije o pravima djeteta)

Ovdje se može naglasiti princip djetetovog najboljeg interesa; sa ovim pravom se detaljno bavi Član 3 Konvencije o pravima djeteta. Kako bi se osigurala bezbjednost djeteta i njegovi najbolji interesi, ponekad je odgovarajuće da dijete nije sa svojom porodicom ili starateljima.

Moguće aktivnosti: *vrveće grupe i diskusija*

- *Koje vrste porodica znaš (različite veličine porodice, različit broj djece, porodice sa jednim roditeljem, nekoliko generacija koje žive zajedno, itd)?*
- *Šta znači to da se roditelji/staratelji najbolje brinu o nama? Na koji način?*
- *Ko se stara o tebi?*

Niko nema pravo da diskriminiše djecu na osnovu pola, rase, jezika, religije ili nacionalnog ili etničkog porijekla.

Dodatne informacije: (Član 2 Konvencije o pravima djeteta)

Medjunarodni pravni instrumenti, uključujući Konvenciju o pravima djeteta, su zasnovani na principu ne-diskriminacije. U skladu sa ovom Konvencijom, sva djeca imaju pravo na uživanje svih prava i sloboda.

Moguće aktivnosti: *diskusija, mogu se koristiti informacije iz medija*

- *Nastavnik stimuliše djecu da glasno razmišljaju o razlikama u svijetu; koje rase, jezike, religije, nacije i etničke grupe znamo?*
- *Diskusija bi trebala biti orijentisana prema uvažavanju jednakosti i poštovanju različitosti, i činjenici da na svakom mjestu neko je stranac.*
- *Gdje su razlike među nama (na primjer: u razredu)?*
- *U kom smislu smo slični jedni drugima?*

Mi, djeca, imamo pravo na obrazovanje i besplatno osnovno obrazovanje.

Dodatne informacije: (Članovi 28 i 29 Konvencije o pravima djeteta)
Garancija ovih prava je zasnovana na principu jednakih mogućnosti.

Moguće aktivnosti: *rad u manjim grupama, diskusija*

- *Zašto je obrazovanje važno?*
- *Da li sva djeca naših godina idu u školu?*
- *Ima li neko ko ne ide u školu i zašto (ovdje, negdje drugo, u inostranstvu)?*
- *Kako biste osigurali da sva djeca na svijetu imaju mogućnost da dobiju osnovno obrazovanje, zbog čega je ovo važno?*

Slušajte nas, djecu, jer mi imamo pravo da izrazimo naše mišljenje.

Dodatne informacije: (Članovi 12, 13, 14, 15 i 17 Konvencije o pravima djeteta)
U dodatku pravu na slobodno izražavanje, djeci su zagarantovana i sva druga osnovna građanska prava i slobode, kao što su pravo na udruživanje, mišljenje, savjest, vjeroispovijest i pristup informacijama.

Moguće aktivnosti: *diskusija o izabranom pitanju (filmovi, video i radio emisije se mogu koristiti)*

- *Svako iznese svoje mišljenje o datoj temi; svako sluša svakog.*
- *Diskutujte: zašto je važno slobodno izražavanje i slušanje drugih?*
- *Kako možete postići da odrasli saslušaju vaše mišljenje?*
- *Zašto su građanska prava tako važna?*

Dodatne informacije: (Član 24 Konvencije o pravima djeteta)

Moguće aktivnosti: igra uloga, pisanje na tabli i diskusija

- *Svako dijete nabroji bolest za koju je potrebna zdravstvena njega (mogu se igrati uloga pacijenta i doktora); nastavnik napiše nabrojane bolesti na tabli.*
- *Diskusujte: Da li je ovo pravo poštovano u zdravstvenoj zaštiti za djecu?*
- *Ako nije, ko mora da garantuje djeci ovo pravo?*

Djeca sa posebnim potrebama imaju pravo na posebnu njegu.

Dodatne informacije: (Član 22 Konvencije o pravima djeteta)

Nastavnik objasni djeci zašto je djeci sa posebnim potrebama neophodna posebna njega i kako su ponekad djeca drugačija zbog načina kako su rođena ili drugih stvari koje su im se desile.

Moguće aktivnosti: diskusija

- Ko su djeca sa posebnim potrebama (nabrojte vrste smetnji u razvoju, kao i »skrivenne smetnje« i invaliditete-fizičke, psihološke, socijalne)?
- Kako mogu ova djeca dobiti posebnu njegu koja im je potrebna?
- Kako im se može pomoći kako bi vodili normalan društveni život i učestvovali na običnom času?

Ako smo mi, djeca, izbjeglice ili stranci u trećoj zemlji, mi imamo pravo na odgovarajuću njegu i zaštitu.

Dodatne informacije: (Član 20 i 22 Konvencije o pravima djeteta)

Moguće aktivnosti: *diskusija na osnovu skorašnjih dešavanja i vijesti iz medija*

- *Ko su izbjeglice, azilanti i stranci?*
- *Da li poznaješ nekog od njih? Odakle dolaze?*
- *Šta im je najviše potrebno? Ko im može pomoći i kako?*
- *Kako im mi možemo pomoći (ako neko od njih dodje ili je već sa nama)?*

Mi, djeca, imamo pravo na odmor, na učešće u igri i rekreativnim aktivnostima.

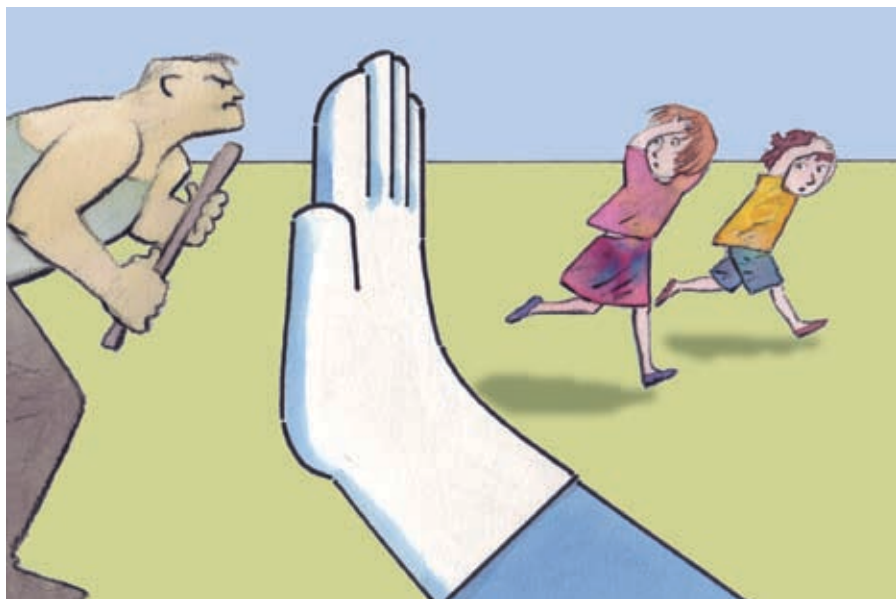

Dodatne informacije: (Član 31 Konvencije o pravima djeteta)

Moguće aktivnosti: crtanje i diskusija, izložba crteža
(na primjer: u učionici, u školi)

- Djeca crtaju ono što vole da rade u slobodno vrijeme
- Svako pokazuje i opisuje svoj crtež.
- Nastavnik nabraja najomiljenije aktivnosti na tabli.
- Nastavnik vodi diskusiju o tome šta je slobodno vrijeme i zbog čega je ono važno.

Mi, djeca, imamo pravo na zaštitu od svih vrsta nasilja i zlostavljanja.

Dodatne informacije: (Članovi 33, 34, 35, 36, 37 and 38 Konvencije o pravima djeteta)

Moguće aktivnosti: *diskusija i pisanje na zidu*

- *Koje vrste nasilja znaš (fizičko i psihičko)?*
- *Ko su nasilni ljudi, ko su žrtve?*
- *Ko treba da zaštiti djecu od nasilja?*

Mi, djeca, ne smijemo biti iskorištavani kao jeftina radna snaga, naročito ne na štetu našeg školovanja.

Dodatne informacije: (Član 32 Konvencije o pravima djeteta)

Nastavnici moraju biti sigurni da djeca razumiju razliku između kućnih poslova koji su vezani za njihovu odgovornost kao članova porodice u odnosu na iskorištavanje.

Moguće aktivnosti: *diskusija*

- *Da li vi, djeco, pomazete u kući i koje zadatke izvršavate?*
- *Da li poznajete djecu koja ne idu u školu zato što su primorana da rade?*
- *Čega su sve ova djeca lišena?*

KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA

Usvojena i otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje rezolucijom Generalne skupštine 44/25 20. novembra 1989.g.

Stupila je na snagu 2. septembra 1990.g. u skladu sa članom 49

Preambula

Države ugovornice ove Konvencije,

Smatrajući da, u skladu sa principima proklamovanim u Povelji Ujedinjenih Nacija, priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih pripadnika ljudske zajednice predstavlja osnovu slobode, pravde i mira u svijetu,

Imajući u vidu da su narodi Ujedinjenih nacija u Povelji ponovo potvrdili vjeru u osnovna ljudska prava i dostojanstvo i vrijednost ljudske ličnosti i odlučili da doprinose društvenom napretku i podizanju životnog standarda u većoj slobodi,

Prihvatajući da su Ujedinjene nacije u Opštoj deklaraciji o pravima čovjeka i međunarodnim paktovima o ljudskim pravima proklamovale i saglasile se da svakom pojedincu pripadaju sva prava i slobode sadržane u njima, bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, vjeroispovest, političko i drugo ubijedenje, nacionalno ili društveno porijeklo i imovinsko stanje, rođenje ili drugi status,

Podsjećajući da su Ujedinjene nacije u Opštoj deklaraciji o pravima čovjeka proklamovale da djeci u djetinjstvu pripadaju posebna briga i pomoć,

Uvjerene da porodici, kao osnovnoj jedinici društva i prirodnoj sredini za razvoj i blagostanje svih njenih članova a posebno djece, treba da bude pružena neophodna zaštita i pomoć kako bi mogla u potpunosti da preuzme odgovornosti u zajednici,

Prihvatajući da dijete, u cilju potpunog i skladnog razvoja ličnosti, treba da raste u porodičnoj sredini, u atmosferi sreće, ljubavi i razumijevanja,

Smatrajući da dijete treba da bude u potpunosti pripremljeno da živi samostalno u društvu i da bude vaspitano u duhu ideala proklamovanih u Povelji Ujedinjenih nacija, a posebno u duhu mira, dostojanstva, tolerancije, slobode, ravnopravnosti i solidarnosti,

Imajući u vidu da je potreba za proširivanjem posebne brige za dijete izražena u Ženevskoj deklaraciji o pravima djeteta iz 1924. godine i u Deklaraciji o pravima djeteta koji su usvojile Ujedinjene nacije 1959. godine i priznata u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (posebno u članovima 23. i 24.), u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (posebno u članu 10.) i u statutima i odgovarajućim instrumentima specijalizovanih agencija i međunarodnih organizacija koje se bave zaštitom djece,

Imajući u vidu, kako je naznačeno u Deklaraciji o pravima djeteta koju je usvojila Generalna skupština 20. novembra 1959. godine, da su "djetetu, s obzirom na njegovu fizičku i mentalnu nezrelost, potrebni posebna zaštita i briga, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu kako prije, tako i poslije rođenja",

Podsjećajući na odredbe Deklaracije o socijalnim i pravnim principima koji se odnose na zaštitu i blagostanje djece, sa posebnim osvrtom na nacionalno i međunarodno starateljstvo i usvojenje, Pravila Ujedinjenih nacija o minimalnim standardima za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila) i Deklaraciju o zaštiti žena i djece u slučaju vanrednog stanja i oružanog sukoba,

Prihvatajući da u svim zemljama svijeta ima djece koja žive u izuzetno teškim uslovima i da je takvoj djeci neophodna posebna briga,

Posvećujući dužnu pažnju značaju tradicija i kulturnih vrijednosti svakog naroda za zaštitu i skladan razvoj djeteta,

Prihvatajući značaj međunarodne saradnje za poboljšanje uslova života djece u svim zemljama, posebno u zemljama u razvoju,

Saglasile su se o sledećem:

I DIO

Član 1.

Za potrebe ove Konvencije dijete je svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ukoliko se, po zakonu koji se primjenjuje na dijete, punoljetstvo ne stiče ranije.

Član 2.

1. Strane ugovornice ove Konvencije će poštovati i obezbjeđivati prava utvrđena ovom Konvencijom svakom djetetu koje se nalazi pod njihovom jurisdikcijom bez ikakve diskriminacije i bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, vjeroispovjest, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, imovinsko stanje, onesposobljenost, rođenje ili drugi status djeteta, njegovog roditelja ili zakonskog staratelja.

2. Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi se obezbijedila zaštita djeteta od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja zasnovanog na statusu, aktivnostima, izraženom mišljenju ili uvjerenju djetetovih roditelja, zakonskih staratelja ili članova porodice.

Član 3.

1. U svim aktivnostima koje se tiču djece, bez obzira da li ih preduzimaju javne ili privatne institucije socijalnog staranja, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja.

2. Strane ugovornice se obavezuju da djetetu obezbijede takvu zaštitu i brigu koja je neophodna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete i u tom cilju će preduzeti sve odgovarajuće zakonodavne i administrativne mjere.

3. Strane ugovornice će obezbijediti da se institucije, službe i ustanove odgovorne za brigu ili zaštitu djece prilagode standardima koje su utvrdili nadležni organi, posebno u oblasti sigurnosti, zdravlja, u pogledu broja i podobnosti osoblja, kao i stručnog nadzora.

Član 4.

Strane ugovornice će preduzeti sve potrebne zakonodavne, administrativne i ostale mjere za ostvarivanje prava priznatih u ovoj Konvenciji. U pogledu ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, Strane ugovornice će preduzeti takve mjere maksimalno koristeći svoja raspoloživa sredstva, a gde je to potrebno, u okviru međunarodne saradnje.

Član 5.

Strane ugovornice će poštovati odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili, gde je takav slučaj, članova šire porodice ili zajednice, kako je predviđeno

lokalnim običajima, zakonskih staratelja ili drugih osoba zakonski odgovornih za dijete, da bi se omogućilo, na način koji je u skladu sa razvojnim mogućnostima djeteta, odgovarajuće usmjeravanje i savjetovanje u ostvarivanju prava priznatih ovom Konvencijom.

Član 6.

1. Strane ugovornice priznaju da svako dijete samim rođenjem ima pravo na život.
2. Strane ugovornice će obezbijediti u najvećoj mogućoj mjeri opstanak i razvoj djeteta.

Član 7.

1. Dijete će biti registrovano odmah nakon rođenja i imaće od rođenja pravo na ime, pravo na sticanje državljanstva i i koliko je to moguće, pravo da zna ko su mu roditelji i pravo na njihovo staranje.
2. Strane ugovornice će obezbijediti primjenu ovih prava u skladu sa svojim nacionalnim zakonom i svojim obavezama u skladu s odgovarajućim međunarodnim instrumentima iz ove oblasti, posebno u slučajevima u kojima bi dijete u suprotnom bilo apatrid.

Član 8.

1. Strane ugovornice se obavezuju da poštuju pravo djeteta na očuvanje identiteta, uključujući državljanstvo, ime i porodične odnose u skladu sa zakonom, bez nezakonitog miješanja.
2. U slučajevima kada je dijete nezakonito lišeno nekih ili svih elemenata svog identiteta, strane ugovornice će obezbijediti odgovarajuću pomoć i zaštitu kako bi mu što prije bio vraćen identitet.

Član 9.

1. Strane ugovornice će obezbijediti da dijete ne bude odvojeno od svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležne vlasti, uz sudski nadzor, odrede u skladu sa važećim zakonom i postupkom, da je takvo odvajanje neophodno u najboljem interesu djeteta. Takva odluka može biti neophodna u određenom slučaju, kao npr. ako roditelji zlostavljaju ili zanemaruju dijete ili žive odvojeno pa se mora doneti odluka o mestu stanovanja djeteta.

2. U svakom postupku koji proizilazi iz stava 1 ovog člana, sve zainteresovane strane imaće mogućnost da učestvuju u postupku i da iznesu svoje mišljenje.

3. Strane ugovornice će poštovati pravo djeteta odvojenog od jednog ili oba roditelja da redovno održava lične odnose i neposredne kontakte sa oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti sa najboljim interesima djeteta.

4. U slučajevima kada je razdvajanje posljedica mjere koju je preduzela strana ugovornica, kao što je pritvor, hapšenje, egzil, deportacija ili smrt (uključujući smrt koja je nastupila iz bilo kojeg razloga dok je osoba pod mjerom države) jednog ili oba roditelja djeteta, ta strana ugovornica će, na zahtjev, pružiti roditeljima, djetetu ili, prema okolnostima, nekom drugom članu porodice, neophodne informacije o tome gde se nalazi odsutni član (članovi) porodice, osim ako bi pružanje takve informacije bilo štetno po dobrobit djeteta. Strane ugovornice će dalje osigurati da samo podnošenje takvog zahtjeva ne proizvede nikakve negativne posljedice po osobu (osobe) na koju se odnosi.

Član 10.

1. U skladu sa obavezom strana ugovornica, shodno članu 9, stav 1, zahtjevi djeteta ili njegovih roditelja da uđe na teritoriju strane ugovornice ili je napusti radi ponovnog spajanja porodica, strane ugovornice će rešavati na pozitivan, human i ekspeditivan način. Strane ugovornice će dalje obezbijediti da podnošenje takvog zahtjeva ne prouzrokuje nikakve štetne posledice za podnosiocima i članovima njihovih porodica.

2. Dijete čiji su roditelji nastanjeni u različitim državama će imati pravo da, osim u izuzetnim okolnostima, redovno održava lične odnose i neposredne kontakte sa oba roditelja. U tom cilju i u skladu sa obavezom strana ugovornica shodno članu 9, stav 2, strane ugovornice će poštovati pravo djeteta i njegovih roditelja da napuste svaku zemlju, uključujući i sopstvenu, kao i da uđu u svoju zemlju. Pravo na napuštanje bilo koje zemlje, biće podložno samo ograničenjima propisanim zakonom i koja su potrebna radi zaštite nacionalne bezbjednosti, javnog poretka (ordre public), javnog zdravlja ili morala ili prava i sloboda drugih i koja su u skladu sa ostalim pravima priznatim u ovoj Konvenciji.

Član 11.

1. Strane ugovornice će preduzeti mjere za borbu protiv nezakonitog prebacivanja i zadržavanja djece u inostranstvu.
2. U tom cilju, strane ugovornice će podsticati zaključivanje bilateralnih ili multilateralnih sporazuma ili pristupanje postojećim sporazumima.

Član 12.

1. Strane ugovornice će obezbijediti djetetu koje je sposobno da formira svoje sopstveno mišljenje, pravo slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču djeteta, s tim što se mišljenju djeteta posvećuje dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću djeteta.
2. U tom cilju, djetetu će posebno biti pružena mogućnost da bude saslušano u svim sudskim i administrativnim postupcima koji se tiču djeteta, bilo neposredno ili preko zastupnika ili odgovarajućeg organa, na način koji je u skladu sa procesnim pravilima nacionalnog zakona.

Član 13.

1. Dijete ima pravo na slobodu izražavanja; pravo obuhvata slobodu da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta bez obzira na granice, bilo usmeno, pismeno ili štampano, u umjetničkoj formi ili preko bilo kog drugog sredstva informisanja po izboru djeteta.
2. Primjena ovog prava može biti predmet određenih ograničenja, ali samo takvih koja su određena zakonom i neophodna:
  - (a) radi poštovanja prava ili ugleda drugih; ili
  - (b) radi zaštite nacionalne bezbjednosti ili javnog poretka (ordre public), ili javnog zdravlja ili morala.

Član 14.

1. Strane ugovornice će poštovati pravo djeteta na slobodu mišljenja, savesti i vjeroispovjesti.
2. Strane ugovornice će poštovati prava i obaveze roditelja i, u određenim slučajevima zakonskih staratelja, radi usmjeravanja djeteta na ostvarivanje njegovog prava na način koji je u skladu sa razvojnim sposobnostima djeteta.
3. Sloboda izražavanja vjeroispovjesti ili uvjerenja može biti predmet samo takvih ograničenja koja su određena zakonom i potrebna da zaštite javnu sigurnost, poredak, zdravlje, ili moral i osnovna prava i slobode drugih.

Član 15.

1. Strane ugovornice će priznati pravo djeteta na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.

2. Ostvarivanju ovih prava ne mogu biti postavljena nikakva ograničenja, osim onih koja su u skladu sa zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu i u interesu su nacionalne sigurnosti ili javne bezbjednosti, javnog poretka (ordre public), zaštite javnog zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih.

Član 16.

1. Nijedno dijete neće biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.

2. Dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.

Član 17.

Strane ugovornice uvažavaju značajnu ulogu sredstava javnog informisanja i obezbijediće da dijete ima pristup informacijama i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, posebno onih koji su usmjereni na razvoj njegovog socijalnog, duhovnog i moralnog dobra i fizičkog i mentalnog zdravlja. U tom cilju, Strane ugovornice će:

- (a) podsticati sredstva javnog informisanja da šire informacije i materijal od društvene i kulturnog interesa za dijete u skladu sa duhom člana 29;
- (b) podsticati međunarodnu saradnju u izradi, razmjeni i širenju takvih informacija i materijala iz različitih kulturnih, nacionalnih i međunarodnih izvora;
- (c) podsticati izdavanje i distribuciju dječjih knjiga;
- (d) podsticati sredstva javnog informisanja da posvete posebnu pažnju jezičkim potrebama djeteta koje pripada manjinskoj grupi ili je domorodac;
- (e) podsticati razvoj odgovarajućih smjernica za zaštitu djeteta od informacija i materijala štetnih po njegovo dobro, imajući u vidu odredbe članova 13. i 18.

Član 18.

1. Strane ugovornice će uložiti najveće napore da se obezbijedi priznavanje principa da oba roditelja imaju zajedničku odgovornost u podizanju i razvoju djeteta. Roditelji ili, u zavisnosti od slučaja, zakonski staratelji imaju

prevashodnu odgovornost za podizanje i razvoj djeteta. Najbolji interesi djeteta će biti njihova osnovna briga.

2. U cilju garantovanja i unaprijeđivanja prava iz ove Konvencije, Strane ugovornice će pružiti odgovarajuću pomoć roditeljima ili zakonskim starateljima u ostvarivanju odgovornosti za podizanje djeteta i obezbijediti razvoj ustanova, kapaciteta i službi za zaštitu djece.

3. Strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mjere da obezbijede da djeca zaposlenih roditelja koriste usluge i kapaciteta dječje zaštite koje im pripadaju.

Član 19.

1. Strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne i obrazovne mjere za zaštitu djeteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povrijeđivanja ili zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući seksualno zlostavljanje, dok je pod brigom roditelja, zakonskih zastupnika ili bilo koje druge osobe koja se brine o djetetu.

2. Takve zaštitne mjere, treba, prema potrebi, da uključuju efikasne postupke za donošenje socijalnih programa za obezbjeđivanje neophodne podrške djetetu i onima koji se o djetetu staraju, kao i drugih oblika zaštite i spriječavanja, utvrđivanja, prijavljivanja, prosljeđivanja, istrage, postupanja i praćenja slučajeva ovdje navedenog zlostavljanja djeteta i, po potrebi, obraćanja sudu.

Član 20.

1. Djetetu koje je privremeno ili stalno lišeno porodične sredine ili kome, u njegovom najboljem interesu, ne može biti dopušteno da u takvoj sredini ostane, imaće pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.

2. Strane ugovornice će u skladu sa svojim nacionalnim zakonima obezbijediti alternativnu brigu za takvo dijete.

3. Takva briga može da uključi, između ostalog, smještaj u drugu porodicu, kafalah prema islamskom pravu, usvojenje ili, ako je neophodno, smještaj u odgovarajuće ustanove za brigu o djeci. Pri razmatranju rješenja, dužna pažnja će biti posvećena potrebi uspostavljanja kontinuiteta u podizanju djeteta kao i etničkom, religioznom, kulturnom i jezičkom porijeklu djeteta.

Član 21.

Strane ugovornice koje priznaju i/ili dozvoljavaju sistem usvajanja će obezbijediti da najbolji interesi djeteta budu od prevashodne važnosti i one će:

(a) obezbijediti da usvojenje djeteta odobravaju samo nadležni organi koji utvrđuju, u skladu sa odgovarajućim zakonima i postupkom i na osnovu svih relevantnih i pouzdanih informacija, da je usvojenje dopušteno s obzirom na status djeteta u odnosu na roditelje, rodbinu i zakonske staratelje i da su se, ukoliko je tako propisano, zainteresovana lica saglasila sa usvojenjem nakon upoznavanja sa svim bitnim činjenicama, a na osnovu stručnih mišljenja u mjeri kojoj su ona nužna.

(b) priznati da se međudržavno usvojenje može smatrati alternativnim načinom brige o djetetu, ukoliko se dijete ne može smestiti u drugu porodicu ili biti usvojeno ili se o djetetu ne može na pogodan način voditi briga u zemlji njegovog porijekla;

(c) obezbijediti da dijete na koje se primjenjuje međudržavno usvojenje uživa svu zaštitu i standarde jednake onima koji postoje u slučaju nacionalnog usvojenja;

(d) preduzeti sve odgovarajuće mjere da obezbijedi da u međudržavnom usvojenju smeštaj nema za posledicu neopravdanu finansijsku korist za one koji u tome učestvuju;

(e) unaprijediti, kada je to pogodno, ciljeve ovog člana zaključivanjem bilateralnih ili multilateralnih dogovora ili sporazuma i nastojati da se u tom okviru obezbijedi da smještanje djeteta u drugu zemlju sprovode nadležne vlasti ili organi.

Član 22.

1. Strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mjere da se obezbijedi da dijete koje traži izbeglički status ili koje se smatra izbeglicom u skladu sa važećim međunarodnim ili nacionalnim zakonom i postupkom, bilo da je bez pratnje, bilo da je u pratnji roditelja ili neke druge osobe, dobije odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u uživanju prava utvrđenih ovom Konvencijom i drugim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima ili humanitarnom pravu, čije su strane ugovornice navedene države.

2. U tom cilju, strane ugovornice će obezbijediti, ukoliko smatraju za shodno, saradnju u svim naporima Ujedinjenih nacija i drugih nadležnih međuvladinih ili nevladinih organizacija koje sarađuju sa Ujedinjenim nacijama da zaštite takvo dijete i da njemu/njoj pomognu da pronađe roditelje ili druge članove porodice, da bi se dobile informacije potrebne za

ponovno sjedinjenje. U slučajevima kada roditelji ili drugi članovi porodice ne mogu biti pronađeni, djetetu će biti pružena ista zaštita kao i svakom drugom djetetu koje je stalno ili privremeno lišeno porodične sredine iz bilo kog razloga, kako je utvrđeno ovom Konvencijom.

Član 23.

1. Strane ugovornice priznaju da dijete sa fizičkim i mentalnim smetnjama u razvoju treba da uživa pun i kvalitetan život, u uslovima koji obezbjeđuju dostojanstvo, unaprijeđuju samopouzdanje i olakšavaju njegovo aktivno učešće u zajednici.

2. Strane ugovornice priznaju pravo djeteta sa smetnjama u razvoju na posebnu brigu i ohrabrujuće i obezbjeđivati, prema raspoloživim sredstvima, djetetu koje ispunjava uslove i onima odgovornim za brigu o njemu, pružanje pomoći koja se zahtijeva i koja je primjerena stanju djeteta i mogućnostima roditelja ili drugih koji o djetetu brinu.

3. Uvažavajući posebne potrebe djeteta sa smetnjama u razvoju, pomoć koja se pruža u skladu sa stavom 2, biće besplatna, uvek kada je to moguće, uzimajući u obzir finansijske mogućnosti roditelja ili drugih koji brinu o djetetu i biće osmišljena tako da obezbijedi djetetu sa smetnjama u razvoju djelotvoran pristup i sticanje obrazovanja, obuke, zdravstvene zaštite, usluga rehabilitacije, pripremu za zapošljavanje i mogućnosti rekreacije na način koji vodi postizanju najveće moguće socijalne integracije i individualnog razvoja djeteta, uključujući njegov kulturni i duhovni razvoj.

4. Strane ugovornice će unaprijeđivati, u duhu međunarodne saradnje, razmjenu odgovarajućih informacija na polju preventivne zdravstvene zaštite i medicinskog, psihološkog i funkcionalnog liječenja djeteta sa smetnjama u razvoju, uključujući i širenje i pristup informacijama o metodama rehabilitacije, obrazovanja i profesionalnih usluga, sa ciljem da omogući stranama ugovornicama da unaprijede svoje sposobnosti i vještine i da prošire svoja iskustva u ovim oblastima. U tom smislu, posebno će se voditi računa o potrebama zemalja u razvoju.

Član 24.

1. Strana ugovornice priznaju pravo djeteta na uživanje najvišeg ostvarivog zdravstvenog standarda i na kapacitete za liječenje i zdravstvenu rehabilitaciju. Države potpisnice će nastojati da obezbijede da nijedno dijete ne bude lišeno prava pristupa takvim uslugama zdravstvene zaštite.

2. Strane ugovornice će težiti punom ostvarivanju ovog prava, a posebno će preduzimati odgovarajuće mjere:

(a) da smanje smrtnost odojčadi i djece;

(b) da obezbijede pružanje potrebne medicinske pomoći i zdravstvene zaštite svoj djeci sa naglaskom na razvoj primarne zdravstvene zaštite;

(c) da se bore protiv bolesti i neuhranjenosti, uključujući i u okviru primarne zdravstvene zaštite, između ostalog kroz primjenu raspoložive tehnologije i obezbjeđenje snabdevanja adekvatnim hranljivim namirnicama i čistom pitkom vodom, uzimajući u obzir opasnosti i rizike zagađenja životne sredine;

(d) da obezbijede odgovarajuću zdravstvenu zaštitu majkama prije i posle porođaja;

(e) da omogući da svi segmenti društva, a posebno roditelji i djeca, budu informisani i da imaju pristup obrazovanju, kao i da im se pomogne u korišćenju osnovnih znanja o dječjem zdravlju i ishrani, prednosti dojenja, higijene, čistoće okoline i sprječavanju nesreća;

(f) da razvija preventivnu zdravstvenu zaštitu, savjetovanje roditelja, obrazovanje i usluge za planiranje porodice.

3. Strane ugovornice će preduzimati sve efikasne i odgovarajuće mjere u cilju ukidanja tradicionalne prakse štetne po zdravlje djece.

4. Strane ugovornice se obavezuju da unaprijeđuju i podstiču međunarodnu saradnju u cilju postepenog postizanja potpune realizacije prava iz ovog člana. U tom smislu, posebno će se voditi računa o potrebama zemalja u razvoju.

Član 25.

Strane ugovornice priznaju pravo djeteta koje su nadležni organi smjestili u cilju brige, zaštite ili liječenja njegovog fizičkog ili mentalnog zdravlja, na periodičnu provjeru liječenja koje je obezbijeđeno djetetu i svih drugih okolnosti od značaja za njegovo zbrinjavanje.

Član 26.

1. Strane ugovornice priznaju pravo svakog djeteta na korišćenje socijalne zaštite, uključujući socijalno osiguranje, i preduzimaće potrebne mjere za postizanje punog ostvarivanja ovog prava u skladu sa nacionalnim zakonom.

2. Ove mjere, ako je to moguće, treba da se sprovode uzimajući u obzir sredstva i položaj djeteta i osoba koje su odgovorne za izdržavanje djeteta, kao i sve druge bitne okolnosti vezane za takve zahtjeve koje je dijete ili neko u njegovo ime podnijelo.

Član 27.

1. Strane ugovornice priznaju pravo svakog djeteta na životni standard koji odgovara djetetovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju.

2. Roditelj(i) ili drugi odgovorni za dijete imaju prvenstvenu odgovornost da osiguraju, u okviru svojih sposobnosti i finansijskih mogućnosti, uslove života potrebne za razvoj djeteta.

3. Strane ugovornice će, u skladu sa nacionalnim uslovima i u okviru svojih mogućnosti, preduzeti potrebne mjere da pomognu roditeljima i drugima odgovornim za dijete da ostvare ovo pravo i ako je potrebno, obezbijediće materijalnu pomoć i programe, naročito u pogledu ishrane, odijevanja i stanovanja.

4. Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi obezbijedile da dijete dobija izdržavanje od roditelja ili drugih lica koja su finansijski odgovorna za dijete, kako u okviru strana ugovornica, tako i iz inostranstva. Posebno, ako lice koje je finansijski odgovorno za dijete ne živi u istoj državi u kojoj i dijete, strane ugovornice će podsticati pristupanje međunarodnim sporazumima, odnosno zaključenje takvih sporazuma, kao i drugih odgovarajućih sporazuma.

Član 28.

1. Strane ugovornice priznaju pravo na obrazovanje i u cilju postepenog postizanja ovog prava, a na osnovu jednakih mogućnosti, posebno će:

- (a) učiniti osnovno obrazovanje obaveznim i besplatnim za sve;
- (b) podsticati razvoj različitih oblika srednjeg obrazovanja, uključujući opšte i stručno obrazovanje, koje bi bilo na raspolaganju i dostupno svakom djetetu i preduzimati pogodne mjere kao što su uvođenje besplatnog obrazovanja i pružanje finansijske pomoći kada je to potrebno;
- (c) omogućiti, svim odgovarajućim sredstvima, da više obrazovanje bude dostupno svima u skladu sa sposobnostima;
- (d) omogućiti da obrazovne i stručne informacije i savjeti budu dostupni svoj djeci;

(e) preduzimati mjere za obezbjeđenje redovnog pohađanja škole i smanjenje stope napuštanja škole.

2. Strane ugovornice će preduzimati potrebne mjere da se disciplina u školi sprovodi na način primjeren ljudskom dostojanstvu djeteta i u skladu sa ovom Konvencijom.

3. Strane ugovornice će pokretati i podsticati međunarodnu saradnju po pitanjima obrazovanja, posebno u cilju doprinošenja iskorenjivanju neznanja i nepismenosti u svetu i olakšavanja pristupa naučnim i tehničkim saznanjima i modernim nastavnim metodama. U tom smislu, posebno će se voditi računa o potrebama zemalja u razvoju.

Član 29.

1. Strane ugovornice se slažu da obrazovanje djeteta bude usmjereno na:

(a) razvoj djetetove ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih krajnjih mogućnosti;

(b) razvoj poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda i principa utvrđenih Poveljom Ujedinjenih nacija;

(c) razvoj poštovanja djetetovih roditelja, njegovog/njenog kulturnog identiteta, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrijednosti zemlje u kojoj dijete živi, zemlje iz koje potiče i civilizacija različite od njegove/njene sopstvene;

(d) pripremanje djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova, prijateljstva među narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama i sa licima domorodačkog porijekla;

(e) razvoj poštovanja prema prirodnoj okolini.

2. Nijedan dio ovog člana ili člana 28 neće biti tumačen tako da ograničava slobodu pojedinaca ili tijela da ustanove ili upravljaju obrazovnim ustanovama, uvek u skladu sa poštovanjem principa utvrđenih u stavu 1 ovog člana i zahtjevima da će obrazovanje koje se pruža u takvim ustanovama odgovarati minimalnim standardima koje država propisuje.

Član 30.

U onim državama u kojima postoje etničke, vjerske ili jezičke manjine ili lica domorodačkog porijekla, djetetu koje pripada takvoj manjini ili je domorodac, neće biti uskraćeno pravo, u zajednici sa drugim članovima njegove grupe, da uživa svoju kulturu, da ispovijeda i manifestuje svoju vjeru ili da koristi svoj jezik.

Član 31.

1. Strane ugovornice priznaju pravo djeteta na odmor i slobodno vreme, na učešće u igri i rekreativnim aktivnostima koje odgovaraju uzrastu djeteta i na slobodno učešće u kulturnom životu i umetnosti.

2. Strane ugovornice će poštovati i podsticati pravo djeteta na puno učešće u kulturnom i umjetničkom životu i podržaće pružanje odgovarajućih i jednakih mogućnosti za kulturne, umjetničke, rekreativne i slobodne aktivnosti.

Član 32.

1. Strane ugovornice priznaju pravo djeteta da bude zaštićeno od ekonomskog iskorišćavanja i od obavljanja bilo kog posla koji bi mogao da bude opasan ili bi ometao školovanje djeteta ili bi bio štetan po zdravlje djeteta ili za fizički, mentalni, duhovni, moralni ili društveni razvoj djeteta.

2. Strane ugovornice će preduzeti pravne, administrativne, društvene i obrazovne mjere da bi se obezbijedila primjena ovog prava. U tom cilju i u skladu sa važećim odredbama međunarodnih instrumenata, strane ugovornice će posebno:

- (a) obezbijediti minimalnu starosnu granicu ili granice za zapošljavanje;
- (b) obezbijediti odgovarajuće regulisanje vremena i uslova zapošljavanja; i
- (c) obezbijediti odgovarajuće kazne ili druge sankcije da bi se osigurala efikasna primjena ovog člana.

Član 33.

Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući pravne, administrativne, socijalne i obrazovne, da zaštite djecu od nezakonite upotrebe narkotika i psihotropnih supstanci, kako je definisano odgovarajućim međunarodnim ugovorima i da spriječe korišćenje djece u nezakonitoj proizvodnji i trgovini tim supstancama.

Član 34.

Strane ugovornice se obavezuju da štite djecu od svih oblika seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja. U te svrhe, strane ugovornice će naročito preduzimati sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere za spriječavanje:

- (a) navođenja ili prisiljavanja djeteta na učešće u ma kojoj nezakonitoj seksualnoj aktivnosti;
- (b) iskorišćavanja djece za prostituciju ili druge nezakonite seksualne radnje;

(c) iskorišćavanja djece u pornografskim predstavama i materijalima.

Član 35.

Strane ugovornice će preduzimati sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere da spriječe otmicu, prodaju ili trgovinu djecom u bilo koju svrhu ili u bilo kojoj formi.

Član 36.

Strane ugovornice će štiti djecu od svih drugih oblika iskorišćavanja štetnih po bilo koji vid djetetove dobrobiti.

Član 37.

Strane ugovornice će obezbijediti da:

(a) nijedno dijete ne bude podvrgnuto mučenju ili drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju. Ni smrtna kazna, ni doživotni zatvor, bez mogućnosti oslobađanja, neće biti dosuđeni za djela koja izvrše osobe mlađe od 18 godina;

(b) nijedno dijete ne bude nezakonito ili proizvoljno lišeno slobode. Hapšenje, zadržavanje u pritvoru i zatvaranje djeteta će biti u skladu sa zakonom i primijenjeno jedino kao posljednja moguća mjera i to na najkraći mogući vremenski period;

(c) sa svakim djetetom lišenim slobode bude humano postupano i uz poštovanje urođenog ljudskog dostojanstva i na način koji uvažava potrebe osoba njihovog uzrasta. Posebno, svako dijete lišeno slobode biće odvojeno od odraslih, izuzev ukoliko se smatra da to nije u interesu djeteta, i imaće pravo da održava kontakte sa svojom porodicom putem prepiske i poseta, osim u izuzetnim okolnostima;

(d) svako dijete lišeno slobode imaće pravo da mu odmah bude omogućen pristup pravnoj i drugoj odgovarajućoj pomoći, kao i pravo da pobija zakonitost tog lišavanja slobode pred sudom ili drugim nadležnim, nezavisnim i nepristrasnim organima i na brzu odluku u svakom takvom postupku.

Član 38.

1. Strane ugovornice se obavezuju da poštuju i obezbjeđuju poštovanje pravila međunarodnog humanitarnog prava koja su za njih obavezujuća u situacijama oružanih sukoba, a odnose se na dijete.

2. Strane ugovornice će preduzeti sve moguće mjere da obezbijede da osobe koje nisu navršile 15 godina direktno ne učestvuju u neprijateljstvima.

3. Strane ugovornice će se uzdržati od regrutovanja u svoje oružane snage osoba koje nisu navršile 15 godina. U regrutovanju onih osoba koje su navršile 15 godina, ali koje nisu navršile 18 godina, strane ugovornice će nastojati da daju prednost onima koji su najstariji.

4. U skladu sa svojim obavezama po međunarodnom humanitarnom pravu da štite civilno stanovništvo u oružanim sukobima, strane ugovornice će preduzeti sve moguće mjere da obezbijede zaštitu i brigu o djeci koja su pogođena oružanim sukobom.

Član 39.

Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere da podstiču fizički i psihološki oporavak i društvenu reintegraciju djeteta žrtve: svakog oblika zanemarivanja, iskorišćavanja ili zlostavljanja; mučenja ili bilo kog drugog oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja; ili oružanog sukoba. Takav oporavak i reintegracija će se vršiti u uslovima koji podstiču zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo djeteta.

Član 40.

1. Strane ugovornice priznaju pravo svakom djetetu koje se tvrdi, koje je optuženo ili za koje je utvrđeno da je prekršilo krivični zakon, na postupak usklađen sa unaprijeđivanjem djetetovog osećaja dostojanstva i vrijednosti, koji njega/nju podstiče na poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda drugih i koji uzima u obzir uzrast djeteta i činjenicu da je poželjno zalagati se za njegovu/njenu reintegraciju i preuzimanje konstruktivne uloge u društvu.

2. U tom cilju i imajući u vidu sve bitne odredbe međunarodnih instrumenata, strane ugovornice će posebno obezbijediti:

(a) da se ni za jedno dijete neće tvrditi, niti će biti optuženo ili utvrđeno da je prekršilo krivični zakon, činjenjem ili propuštanjem koji u vreme izvršenja nisu bili zabranjeni unutrašnjim ili međunarodnim pravom;

(b) da se svakom djetetu koje je osumnjičeno ili optuženo da je prekršilo krivični zakon, garantuje najmanje:

(I) pretpostavka nevinosti dok se krivica ne dokaže po zakonu;

(II) da bude odmah i neposredno obaviješteno o optužbama protiv njega/nje, a ako je primjereno preko njegovih/njenih roditelja ili zakonskih staratelja, i da ima pravnu ili drugu odgovarajuću pomoć u pripremi i iznošenju svoje odbrane;

(III) da nadležan, nezavisan i nepristrasan organ ili sudsko tijelo bez odugovlačenja donese odluku, u pravičnom postupku u skladu sa zakonom,

uz prisustvo pravnog ili drugog odgovarajućeg zastupnika i njegovih/njenih roditelja ili zakonskih staratelja, osim ukoliko se ne smatra da to nije u najboljem interesu djeteta, posebno uzimajući u obzir njegove godine ili položaj;

(IV) da ne bude prisiljeno da svjedoči ili da prizna krivicu; da ono ispita ili da budu ispitani svjedoci druge strane i da se obezbijedi učešće i saslušanje njegovih/njenih svjedoka pod jednakim uslovima;

(V) da, ukoliko se smatra da je prekršilo krivični zakon, takvu odluku i svaku dosuđenu mjeru koja iz toga proizilazi, ponovo razmatra viši, nadležni, nezavisni i nepristrasni organ ili sudsko tijelo u skladu sa zakonom;

(VI) da ima besplatnu pomoć prevodioca ukoliko dijete ne može da razume ili ne govori jezik koji se koristi;

(VII) da se poštuje njegova privatnost u svim fazama postupka.

3. Strane ugovornice će nastojati da podstiču stvaranje zakona, postupaka, organa i ustanova koji se izričito odnose na djecu i bave djecom za koju se tvrdi, koja su optužena ili za koju je utvrđeno da su prekršila krivični zakon, a posebno:

(a) utvrđivanje najniže starosne granice ispod koje djeca ne mogu biti smatrana sposobnom za kršenje krivičnog zakona;

(b) donošenje mjera, kadgod je moguće i poželjno, za postupanje sa takvom djecom, bez pribjegavanja sudskom postupku, s tim da budu u potpunosti poštovana ljudska prava i zakonska zaštita.

4. Biće stavljen na raspolaganje širok spektar mjera, kao što su briga, usmjeravanje, nadzor; pravna pomoć; uslovno kažnjavanje; prihvat; obrazovanje i programi stručne obuke i druge alternative institucionalnoj brizi kako bi se obezbijedilo da se sa djecom postupa na način koji odgovara njihovoj dobrobiti i koji je srazmjeran kako okolnostima tako i učinjenom delu.

Član 41.

Ništa iz ove Konvencije neće uticati na bilo koje odredbe koje su pogodnije za ostvarivanje prava djeteta a koje mogu biti sadržane u:

(a) pravu strane ugovornice, ili

(b) međunarodnom pravu koje obavezuje tu državu.

II DIO

Član 42.

Strane ugovornice se obavezuju da sa principima i odredbama ove Konvencije najšire upoznaju, na odgovarajući i aktivan način, kako odrasle tako i djecu.

Član 43.

1. U cilju provjere napretka koji su strane ugovornice postigle u sprovođenju obaveza preuzetih ovom Konvencijom, biće ustanovljen Komitet za prava djeteta koji će izvršavati funkcije navedene u daljem tekstu.

2. Komitet će činiti deset eksperata visokih moralnih vrijednosti i priznate stručnosti na polju koje pokriva ova Konvencija. Članove Komiteta će birati strane ugovornice iz redova svojih državljana i oni će djelovati u ličnom svojstvu, uz poštovanje ravnomjerne geografske zastupljenosti, kao i glavnih pravnih sistema.

3. Članovi Komiteta će se birati tajnim glasanjem sa liste osoba koje imenuju strane ugovornice. Svaka strana ugovornica može nominovati jednu osobu iz redova svojih državljana.

4. Prvi izbor za Komitet održaće se najkasnije šest mjeseci od datuma stupanja na snagu ove Konvencije, a zatim svake druge godine. Najkasnije četiri mjeseca pre datuma svakog izbora, Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će uputiti pismo stranama ugovornicama kojim ih poziva da dostave svoje nominacije u roku od dva mjeseca. Generalni sekretar će zatim pripremiti listu svih tako nominovanih osoba, po abecednom redu, naznačujući strane ugovornice koje su ih nominovale, i podnijeće je stranama ugovornicama ove Konvencije.

5. Izbori će se održavati na sastancima strana ugovornica koje će sazivati Generalni sekretar u sjedištu Ujedinjenih nacija. Na tim sastancima, na kojima će kvorum činiti dvije trećine strana ugovornica, u Komitet će biti izabrane one osobe koje su dobile najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika strana ugovornica koje su prisutne i glasaju.

6. Članovi Komiteta će biti birani na period od četiri godine. Oni će imati pravo na ponovni izbor, ako budu ponovo nominovani. Mandat pet članova izabranih na prvim izborima prestaje nakon dvije godine; odmah posle prvih izbora, predsjedavajući sastanka će žrijebom izabrati ovih pet članova.

7. Ukoliko član Komiteta umre, podnese ostavku ili izjavi da iz bilo kog drugog razloga on ili ona ne može dalje da obavlja dužnosti u Komitetu, strana ugovornica koja je predložila tog člana će imenovati drugog eksperta iz redova svojih državljana, a po odobrenju Komiteta, da obavlja dužnost do isteka mandata.

8. Komitet donosi sopstvena Pravila o radu.

9. Komitet bira svoje funkcionere na period od dvije godine.

10. Sastanci Komiteta će se obično održavati u sjedištu Ujedinjenih nacija ili na bilo kom pogodnom mestu koje Komitet odredi. Komitet će se obično sastajati jedanput godišnje. Trajanje sastanaka biće određeno, a ukoliko je potrebno ponovo razmatrano, na sastancima strana ugovornica ove Konvencije, a po odobrenju Generalne skupštine.

11. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će obezbijediti potrebno osoblje i uslove za efikasno obavljanje funkcija Komiteta na osnovu ove Konvencije.

12. Članovi Komiteta formiranog na osnovu ove Konvencije će primati prinadležnosti iz sredstava Ujedinjenih nacija, po odobrenju Generalne skupštine i pod uslovima i u formi koje utvrdi Skupština.

Član 44.

1. Strane ugovornice se obavezuju da podnose Komitetu, preko Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, izvještaje o mjerama koje su usvojile za ostvarivanje prava koja su ovdje priznata i o napretku ostvarenom u pogledu uživanja tih prava:

(a) u roku od dvije godine od stupanja na snagu ove Konvencije u odnosnoj državi ugovornici;

(b) zatim svakih pet godina.

2. Izvještaji sačinjeni u skladu sa ovim članom će ukazati na činioce i eventualne teškoće koji utiču na stepen ispunjavanja obaveza iz ove Konvencije. Izvještaji će takođe sadržati takve informacije koje će Komitetu omogućiti sveobuhvatno sagledavanje sprovođenja Konvencije u odnosnoj zemlji.

3. Strana ugovornica koja je podnijela sveobuhvatni inicijalni izvještaj Komitetu ne mora u svojim kasnijim izvještajima, podnijetim u skladu sa stavom 1 (b) ovog člana, da ponavlja prethodno date osnovne informacije.
4. Komitet može da traži od strane ugovornice dodatne informacije od značaja za primjenu ove Konvencije.
5. Komitet će svake dvije godine podnositi Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, preko Ekonomskog i socijalnog savjeta, izvještaje o svojim aktivnostima.
6. Strane ugovornice će obezbijediti da im izvještaji budu dostupni najširoj javnosti u njihovim zemljama.

Član 45.

U cilju podsticanja efikasne primjene Konvencije i unaprijeđenja međunarodne saradnje na polju koje pokriva Konvencija:

- (a) Specijalizovane agencije, UNICEF i drugi organi Ujedinjenih nacija će imati pravo da budu predstavljeni prilikom razmatranja primjene onih odredaba ove Konvencije koje spadaju u okvire njihovih ovlašćenja. Komitet može pozvati specijalizovane agencije, UNICEF i druga nadležna tijela koja smatra odgovarajućim da pruže stručni savjet za primjenu Konvencije u oblastima koje spadaju u okvire njihovih ovlašćenja. Komitet može pozvati specijalizovane agencije, UNICEF i druge organe Ujedinjenih nacija da podnesu izvještaje o primjeni Konvencije iz oblasti koje spadaju u okvire njihovih aktivnosti.
- (b) Komitet će prenijeti, ukoliko smatra za potrebno, specijalizovanim agencijama, UNICEF-u i drugim nadležnim tijelima, sve izvještaje strana ugovornica koji sadrže zahtjeve ili ukazuju na potrebu za tehničkim savjetom ili pomoći, zajedno sa eventualnim napomenama i prijedlozima Komiteta o tim zahtjevima i pokazateljima.
- (c) Komitet može preporučiti Generalnoj skupštini da zatraži od Generalnog sekretara da prouči određena pitanja koja se odnose na prava djeteta.
- (d) Komitet može da iznosi prijedloge ili daje opšte preporuke zasnovane na informacijama primljenim shodno članovima 44. i 45. ove Konvencije. Takvi prijedlozi i opšte preporuke biće prenijeti svakoj zainteresovanoj državi potpisnici, a Generalna skupština će o njima biti obavještena zajedno sa eventualnim komentarima strana ugovornica.

III DIO

Član 46.

Ova Konvencija je otvorena za potpis svim državama.

Član 47.

Ova Konvencija podliježe ratifikaciji. Instrumenti ratifikacije biće deponovani kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 48.

Ova Konvencija će ostati otvorena za pristupanje svim državama. Instrumenti o pristupanju biće deponovani kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 49.

1. Ova Konvencija će stupiti na snagu tridesetog dana od datuma deponovanja kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratifikuje ili pristupi Konvenciji posle deponovanja dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, Konvencija će stupiti na snagu tridesetog dana nakon što država deponuje svoj instrument o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 50.

1. Svaka strana ugovornice može predložiti amandman i dostaviti ga Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar će potom proslijediti amandman stranama ugovornicama sa zahtijevom da ukažu da li žele konferenciju strana ugovornica u cilju razmatranja i glasanja o prijedlozima. U slučaju da se u roku od četiri mjeseca od datuma slanja prijedloga najmanje jedna trećina strana ugovornica opredijeli za takvu konferenciju, Generalni sekretar će sazvati konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija. Svaki amandman usvojen većinom prisutnih strana ugovornica koje su glasale na konferenciji biće podniet na odobrenje Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija.

2. Amandman usvojen u skladu sa stavom 1 ovog člana će stupiti na snagu kada ga odobri Generalna skupština Ujedinjenih nacija i kada ga prihvate dvije trećine strana ugovornica.

3. Kada amandman stupi na snagu, obavezivaće one strane ugovornice koje su ga prihvatile, dok će ostale strane ugovornice i dalje biti obavezane odredbama ove Konvencije i bilo kojim ranijim amandmanom koji su prihvatile.

Član 51.

1. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će primati i slati svim državama tekst rezervi koje strane ugovornice stave u vreme ratifikacije ili pristupanja.

2. Rezerva nespojiva sa ciljem i svrhom ove Konvencije neće biti dozvoljena.

3. Rezerve mogu biti povučene u bilo koje vreme obavještenjem u tom cilju upućenom Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija koji će tada obavijestiti sve države. Takvo obavještenje će proizvesti dejstvo od datuma kada ga primi Generalni sekretar.

Član 52.

Strana ugovornica može otkazati ovu Konvenciju pismenim obavještenjem upućenim Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Otkaz stupa na snagu godinu dana od dana kada Generalni sekretar primi ovo obavještenje.

Član 53.

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je određen za depozitara ove Konvencije.

Član 54.

Original ove Konvencije čiji su arapski, engleski, francuski, kineski, ruski i španski tekstovi jednako vjerodostojni, biće deponovani kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

DODATNI IZVORI ZA OBRAZOVANJE O DJEČIJIM I LJUDSKIM PRAVIMA

SAVJET EVROPE (<http://www.coe.int>)

- **KOMPAS**

Priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima

Sadržaj: Knjiga predstavlja sistematski pristup obrazovanju djece o ljudskim pravima. čini je pet poglavlja. Nastavnici ne moraju da čitaju čitavu knjigu da bi je mogli koristiti u svom radu. Mogu čitati samo one dijelove koji ih najviše interesuju.

Objavljeno: maj 2002.g.

ISBN: 92-871-4880-5

Internet: <http://eycb.coe.int/compass/>

- **EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA**

Polazne osnove za nastavnike

Sadržaj: Mapu čine dva dijela. Naćićete papire sa osnovnim informacijama kako da koristite publikaciju i osnovne informacije o Savjetu Evrope, Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, upotrebi Konvencije u praksi, drugim glavnim oblastima nadležnosti Savjeta Evrope i neke prijedloge za dalji rad. Tu je i prezentacija kratke verzije Konvencije, uputstva za nastavnike i primjeri za aktivnosti učenika.

Objavljeno: april 2001.g.

Internet: http://www.coe.int/T/E/Com/About_Coe/Brochures/fiche_dhIndex.asp#TopOfPage

- **OBRAZOVNI PRIRUČNIK**

Ideje, resursi, metode i aktivnosti za neformalno interkulturalno obrazovanje mladih i odraslih

Sadržaj: Publikacija je podijeljena u dva dijela. Prvi predstavlja uvod u ključne pojmove i polazne osnove za interkulturalno obrazovanje. Drugi predstavlja veliki broj aktivnosti, metoda i resursa. Ova publikacija je veoma korisno didaktičko sredstvo u suočavanju sa pitanjima kao što su stereotipi, diskriminacija, ksenofobija, antisemitizam, rasizam i drugi oblici netolerancije.

Objavljeno: decembar 1998.g.

Internet: http://www.coe.int/T/E/human%5Frights/Ecri/3-Educational_resources/Education_Pack/Education_Pack_pdf.pdf

UNESCO (<http://portal.unesco.org>)

- *OBRAZOVANJE ZA MEĐUNARODNO RAZUMIJEVANJE*

Sadržaj: Brošura opisuje kako se UNESCO, već decenijama, bori da poboljša uslove za obrazovanje za svakog i za međunarodno razumijevanje. Ona je izvor dragocjenih i različitih ideja, eksperimenata i mišljenja u pitanjima koja su podjednako važna za sve nacije, poput ljudskih prava, mira i demokratije. Napravljena je posebno za nastavnike i učenike.

Objavljeno: 1996.g.

Internet: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001248/124833e.pdf>

UNICEF (<http://unesco.org>)

- *PROMOVISANJE UČEŠĆA DJECE U DEMOKRATSKOM DONOŠENJU ODLUKA*

Sadržaj: Publikacija se koncentriše na pitanja učešća djece i omladine. Naglašava važnost omladinskog učešća, na osnovu Konvencije o pravima djeteta, njihovo aktivno učešće i uključenje na svim nivoima struktura koje donose odluke (u porodici, školi, mjestu u kojem žive, u omladinskim i drugim organizacijama,...). Navodi i primjere dobrih praksi u nekim zemljama.

Objavljeno: 2001.g.

ISBN: 88-85401-73-2

- *ŽIVOT KAO MOJ*

Sadržaj: Publikacija je kreirana za djecu uzrasta od 9 do 12 godina. Poštovanje za dječija prava je predstavljeno na jedan sistematičan način. Životi djece su opisani kroz pojedinačne životne priče, njihove životne uslove i njihove nade za bolji svijet.

Objavljeno: 2001.g.

ISBN: 0-7894-8859-0

AMNESTY INTERNATIONAL (<http://www.amnesty.org>)

- *PRVI KORACI*

Priručnik za započinjanje obrazovanja o ljudskim pravima

Sadržaj: Priručnik je namijenjen nastavnicima i ostalima koji su uključeni u proces obrazovanja mladih ljudi i koji bi željeli da u svoj rad uključe obrazovanje za ljudska prava. Obezbijedi korisne metode za obrazovanje djece u osnovnim i srednjim školama o ljudskim pravima. Takođe daje niz

referenci linkova za druge publikacije, organizacije i relevantne web strane.

Objavljeno: 1997.g., London

Internet: <http://erc.hrea.org/Library/teachers/first-steps.html>

• *LJUDSKA PRAVA ZA DJECU*

Nastavni plan i program za predavanje ljudskih prava djeci uzrasta od 3 do 12 godina

Sadržaj: Knjiga je podijeljena u deset poglavlja; svako poglavlje je posvećeno jednom principu Deklaracije o dječijim pravima UN. Metode iz knjige su korisne u fizičkom vaspitanju, sociologiji, matematici, istoriji, umjetnosti i učenju jezika.

Objavljeno: 1992.g.

HUMAN SECURITY NETWORK

<http://www.humansecuritynetwork.org/>

• *RAZUMIJEVANJE LJUDSKIH PRAVA: PRIRUČNIK*

O OBRAZOVANJU U LJUDSKIM PRAVIMA

Sadržaj: Veoma sistematičan priručnik za trenere u oblasti ljudskih prava, koji oslikava kulturološki senzitivni pristup, zasnovan na univerzalnosti ljudskih prava. Sadrži raznovrsne pedagoške materijale koji se koriste u obrazovanju ili omladine ili odraslih u ljudskim pravima.

Objavljeno: 2003.g., Evropski centar za obuku i istraživanja ljudskih prava i demokratije, Grac
ISBN 3-214-08322-8

PARTNERI ZA OBRAZOVANJE O LJUDSKIM PRAVIMA - HREA

<http://www.hrea.org/>

• *POPULARNO OBRAZOVANJE ZA LJUDSKA PRAVA*

24 participatorne vježbe za fasilitatore i nastavnike

Sadržaj: Priručnik za obuku je kreiran za neformalno obrazovanje naglašavajući ženska i dječija pitanja, poštovanje za dostojanstvo i pravедnost, veze između ljudskih prava i odgovornosti, izgradnju građanskog društva, suočavanje sa predrasudama, "informacije za ohrabrenje" itd. Vrlo participatorne metode iz priručnika mogu biti prilagođene različitim prilikama i kulturama, i mada je kreiran za popularno obrazovanje, uspješno se koristi i u programima formalnog obrazovanja.

Objavljeno: 2000.g.

ISBN: 0-9706059-0-0

Internet: <http://www.hrea.org/pubs/claude00.html>

• *OBRAZOVANJE O LJUDSKIM PRAVIMA – RESURSNA KNJIGA*

Sadržaj: Sistematičan međunarodni vodič koji uključuje imenik organizacija i aktivnosti u oblasti obrazovanja o ljudskim pravima, pregled kurseva i obuka širom svijeta, protumačena bibliografija literature o ljudskim pravima i spisak nekoliko agencija.

Objavljeno: 2000.g.

Internet: <http://www.hrea.org/pubs/elbers00.html>

HUMAN RIGHTS INTERNET - HRI (<http://www.hri.ca/>)

• *PRIRUČNIK ZA OBRAZOVANJE O LJUDSKIM PRAVIMA*

Sadržaj: Publikacija je objavljena u seriji o obrazovanju o ljudskim pravima. Nudi informacije za nastavnike o izvorima i aktivnostima za jačanje kulture ljudskih prava.

Objavljeno: 2000.g.

Internet: <http://www.hri.ca/publications/new/hreduhandbook/>

OSTALI KORISNI INTERNET LINKOVI:

Council of Europe - Youth: http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Youth/

UNICEF- Compendium: <http://www.unicef.org/teachers/compendium/index.html>

Save the Children: <http://savethechildren.org>

Child Rights Information Network: <http://www.crin.org>

Human Rights Watch (Children's Rights Division):
<http://www.hrw.org/children/about.htm>

Human Rights Internet (Children's Rights): <http://www.hri.ca/children>

UPITNIK

Svrha ovog upitnika je da ispita rezultate karti NAŠA PRAVA o predavanju i učenju dječijih prava. Osim toga, interesuje nas vaše mišljenje o pojedinačnim aspektima predavanja dječijih prava. Ne postoji tačan ili netačan odgovor ni na jedno pitanje.

VAŠA ZEMLJA:

- Da li smatrate da imate dovoljno znanja o sljedećim međunarodnim instrumentima dječijih i ljudskih prava?

	da	ne
<i>Konvencija o pravima djeteta</i>	☐	☐
<i>Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima</i>	☐	☐
<i>Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama</i>	☐	☐

Svrha sljedećih rečenica je da saznamo vaše poglede na različite činioce u vezi sa dječijim i ljudskim pravima.

Molimo vas da pročitate svaku izjavu i izaberete kvadratić u koloni koja odgovara vašim pogledima na izjavu.

- Dječja i ljudska prava su važna podjednako u svakodnevnom životu i u školi.

<i>U potpunosti se slažem</i>	☐	<i>Slažem se</i>	☐
<i>Ne slažem se</i>	☐	<i>U potpunosti se ne slažem</i>	☐

- Dječja i ljudska prava su ideali. Oni se ne mogu biti ostvareni u svakodnevnom životu i u školi.

<i>U potpunosti se slažem</i>	☐	<i>Slažem se</i>	☐
<i>Ne slažem se</i>	☐	<i>U potpunosti se ne slažem</i>	☐

- Dječja i ljudska prava su luksuz koji jedino bogate zemlje mogu sebi priuštiti. Siromašne zemlje to ne mogu da priuštiti.

<i>U potpunosti se slažem</i>	☐	<i>Slažem se</i>	☐
<i>Ne slažem se</i>	☐	<i>U potpunosti se ne slažem</i>	☐

- Nastavnici poštuju mišljenja učenika i ohrabruju ih da iskažu svoja viđenja tokom nastave.

<i>U potpunosti se slažem</i>	☐	<i>Slažem se</i>	☐
<i>Ne slažem se</i>	☐	<i>U potpunosti se ne slažem</i>	☐

- Da li smatrate ove karte odgovarajućim nastavnim sredstvom radi stimulisanja djece u učenju o dječjim pravima?

da	ne
☐	☐

- Da li smatrate da su učenici bili stimulisani temom koja se direktno odnosila na njih (pojedinačno pravo) ili da li im se dopao nastavni metod?

Molimo Vas označite samo jedan kvadratić.

Učenici su bili stimulisani temama koje smo obrađivali (pojedinačno pravo).

Učenici su uglavnom bili oduševljeni nastavnim metodom.

Učenici su imali interesovanja podjednako za temu koju smo obrađivali kao i za nastavni metod.

- Molimo vas da navedete 3 prava ili aktivnosti koje su sugerisani na kartama, koje su vaši učenici najbolje prihvatili. Zašto?

a) Zašto?

b) Zašto?

c) Zašto?

- Koje forme nasilja su najčešće u vašoj školskoj sredini?

Molimo vas da označite odgovarajući kvadrat ili kvadrate:

a) zastrašivanje

b) verbalno nasilje

c) fizičko nasilje

d) drugo (molimo vas da navedete):

- Da li vaša škola posvećuje dovoljno pažnje pitanjima tolerancije?

da   ne

- Da li su učenici bili upoznati sa dječjim pravima prije nego što je projekat NAŠA PRAVA sproveden?

Ne (nimalo) Da (sa svim pravima) Djelimično(samo sa nekim pravima)

- Nakon sprovođenja pojedinačnih aktivnosti, da li učenici prepoznaju kršenje prava ili mogu izložiti slučaj?

Ne (nimalo) Da (sa svim pravima) Djelimično(samo sa nekim pravima)

Koji su najvažniji rezultati korišćenja karti NAŠA PRAVA?

Molimo vas da označite jedan kvadratić u redu:

- U svakodnevnoj interakciji, učenici prepoznaju kršenje prava i oni su uopšteno osjetljiviji prema pitanju dječjih prava.

U potpunosti se slažem

Slažem se

Djelimično se slažem

U potpunosti se ne slažem

- Učenici su otvoreniji prema brojnim oblicima različitosti i jedinstvenosti u svojim društvenim okruženjima.

U potpunosti se slažem

Slažem se

Djelimično se slažem

U potpunosti se ne slažem

- Koristeći ove karte, učenici su naučili da gledaju na dečja prava na kritički način i ne koriste ih samo za sopstvenu korist.

U potpunosti se slažem

Slažem se

Djelimično se slažem

U potpunosti se ne slažem

- Koristeći kartice, učenici su postali osjetljiviji prema poštovanju ljudskih prava dječjih grupa koje su najviše zanemarene (djeca sa posebnim potrebama, djeca iz siromašnih porodica).

U potpunosti se slažem

Slažem se

Djelimično se slažem

U potpunosti se ne slažem

- Koristeći ove karte, stekao/la sam znanje koje će mi pomoći da lakše primijenim slične projekate u vezi sa dječijim pravima.

U potpunosti se slažem

Slažem se

Djelimično se slažem

U potpunosti se ne slažem

- Da li biste voljeli da dobijete dodatnu obuku za predavanje i učenje dječjih i ljudskih prava?

da *ne*

Ukoliko je Vaš odgovor pozitivan, molimo odgovorite na sljedeće pitanje.

- U kojim oblastima predavanja i učenja dječjih i ljudskih prava biste željeli da unaprijedite svoje znanje?

Obeležite odgovarajuće kvadratiće.

Odgovarajući sadržaj za predavanje i učenje o dječjim i ljudskim pravima

Forme i metode predavanja i učenja o dječjim i ljudskim pravima

Saradnja između nastavnika u planiranju i izvođenju časova o dječjim i ljudskim pravima

- Da li biste željeli da učestvujete u obuci posvećenoj predavanju i učenju tolerancije?

da ne

Ukoliko je Vaš odgovor pozitivan, molimo odgovorite, takođe, na sljedeće pitanje.

- U kojim oblastima predavanja tolerancije biste željeli da proširite svoja znanja?

Molimo vas da označite kvadratiće koji odgovaraju vašim sklonostima!

Sadržaj za predavanje i učenje tolerancije
Metode za predavanje i učenje tolerancije

Hvala vam puno što ste odvojili svoje vrijeme da odgovorite na upitnik o predavanju i učenju dječijih prava koristeći karte NAŠA PRAVA.

Molimo vas da pošaljete svoje odgovore na sljedeću adresu:

Mitja Sardoč, Educational Research Institute, Gerbičeva 62,
1000 Ljubljana, SLOVENIA

DRŽAVE ČLANICE OEBS-A

- Albanija
- Andora
- Armenija
- Avstrija
- Azerbejdžan
- Bjelorusija
- BJR Makedonija
- Belgija
- Bosna i Hercegovina
- Bugarska
- Češka Republika
- Danska
- Estonija
- Finska
- Francuska
- Gruzija
- Grčka
- Holandija
- Hrvatska
- Island
- Irska
- Italija
- Kanada
- Kazahstan
- Kipar
- Kirgistan
- Latvija
- Linhenštajn
- Litvanija
- Luksemburg
- Mađarska
- Malta
- Moldavija
- Monako
- Njemačka
- Norveška
- Poljska
- Portugal
- Rumunija
- Ruska federacija
- San Marino
- Slovačka republika
- Srbija i Crna Gora
- Sjedinjene američke države
- Slovenija
- Španija
- Švajcarska
- Švedska
- Sveta Stolica
- Tadžikistan
- Turska
- Turkmenistan
- Ukrajina
- Ujedinjeno Kraljevstvo
- Uzbekistan

NAŠA PRAVA

predstavljaju nastavno sredstvo za obrazovanje o dječijim
pravima za uzrast od 9 do 12 godina

Izdavač:

Ministarstvo inostranih poslova Republike Slovenije
Prešernova 25
1000 Ljubljana
Slovenija

Autori:

Blanka Jamnišek
Liana Kalčina
Andreja Barle Lakota
Zoran Pavlovič
Mitja Sardoč

Prevod sa engleskog jezika za Republiku Crnu Goru:
Centar za građansko obrazovanje

Ilustrator:

Matjaž Schmidt

Dizajner:

Jaša Schmidt

Ljubljana, 2005